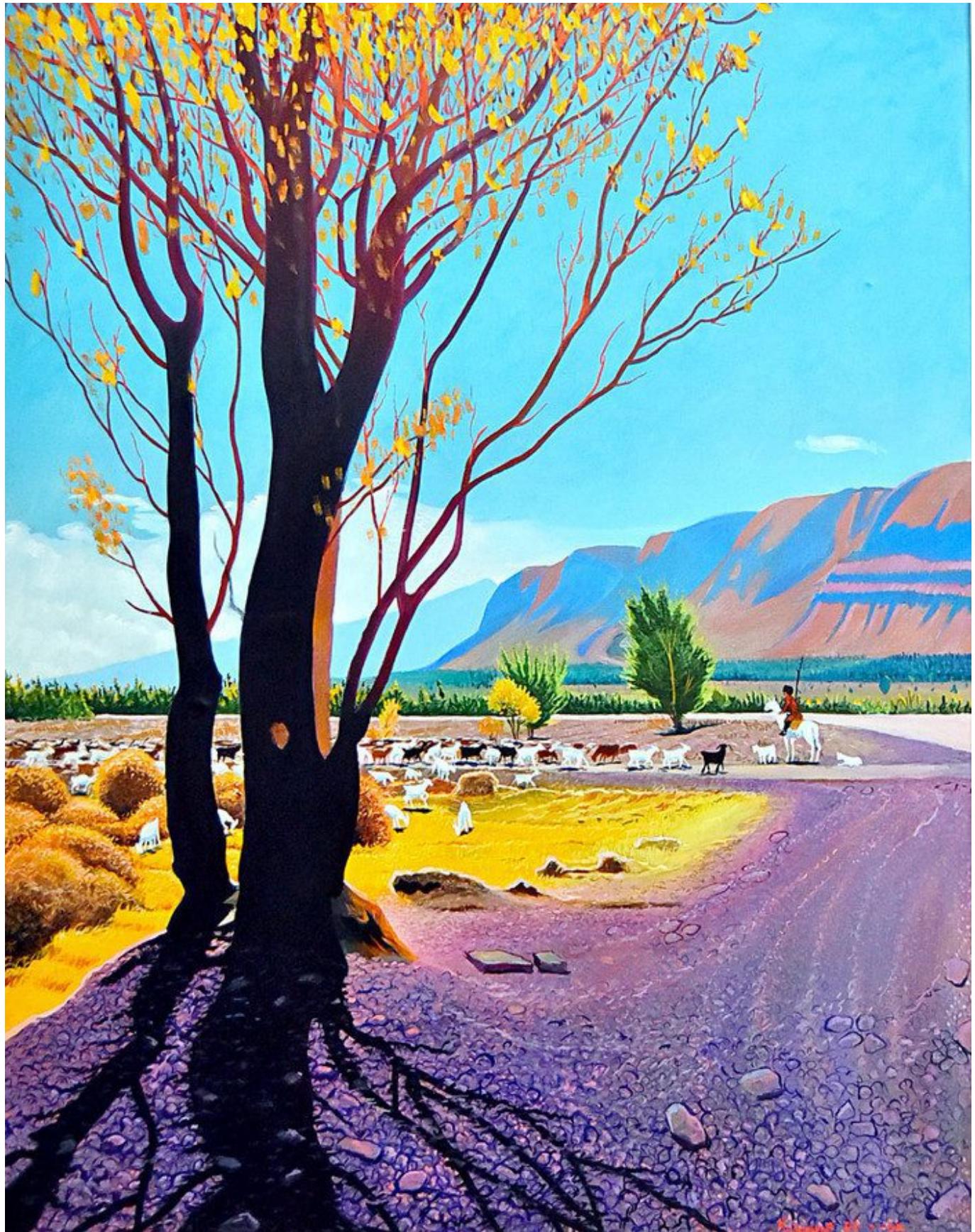

Ak derek / hekaýa

Category: Hekaýalar, Kitapcy

написано kitapcy | 21 января, 2025

Ak derek / hekaýa AK DEREK

Ýolagçy otlusy ugrady. Men küpäme girdim. Onda ýekeje adam otyrdy.

– Salawmaleýkim!

Dykyz göwreli, çal saç, ýolagçy zordan dodagyny müñküldetdi:

– Waleýkimsalam.

Bolany. Täze ýolagçynyň gelmegi onuň gaşlaryny-da gemyldatmadı. Ähtimal, ýekeligi küýseyän bolmaga çemeli.

Kiçijik el çemodanymy goýup, ornaşdym, onsoň otlynyň aýnasyndan daşary äñetdim. Gyşyň soňky günleri. Daşarda howa sowuk däl. Otlynyň "şakgydyk-şak, şakgydyk-şak" edýän sesi gulaga ýakymly eşidilýär.

– Kesipdirler.

Men ýaltyldap nätanyaşa bakdym. Onuň agzyndan çykan sözi magat eşitdim, emma çl saç adam hiç zat aýtmadyk ýaly doňup otyr. "Be, bu nähili boldaýt, ýa içgilimikä? Aý, ýok, görnüşi-hä salyhatly". Onuň gabaklary çytyk ýüzli ýolagçyny has tutuk görkezýär. Ukudan ýaňy turanyňky ýaly pökgerişip durdy. Bu owadan iner gözleri çym-gyzyl, birhili tukat.

Men ýene gürrüňe ýol açmakçy boldum:

– Yaşuly, bir zat diýdiňizmi?

– Hä. – Ol ýene oturyşyny üýtgetmedi: – Kesipdirler.

– Nämäni?

– Ak deregi.

– Nirededi, ol ağaç?

– Aşgabatda.

– Siz aşgabatlymy?

– Ýok, aňyrrakdan bir obadan, ýöne Aşgabada her ýyl şol ak deregi görmäge gelýärdim.

Bu hili dymma adam bilen söhbet edişmäge bir ýol açylsa, biwagt böwedi böwsülen sil ýaly bolýanlygy belli. Şeýle pursat geldi. Şol ak deregiň onuň ömründe ýitmektek yz goýandygyny duýdum. Hernä taryna kakyp gördüm:

– Aşgabatda nä Derek ýekemi?

Ol ajy ýylgyrdy, onsoň cılım otlandy. Yhlas bilen bejerilen gelşikli çalaran murtlarynyň sarymtyl görünmeginiň sebäbem aşgär boldy. Çılımi köp çekýänligindendir, hatda cılım tutýan barmaklarynyň ujy saralyşyp dur.

Ol jogap bermäge howlukmady. Çılımiň tüssesinden işdämenlik bilen sorup, ilkinji gezek maňa tarap öwrüldi:

– Aýdýanyň dogry, oglum, barybir ol agajyň ýakyn wagtda kesiljegini bilýärdim, sebäbi, gojalyp, töňňä öwrüljekdi. Arman, ömrüniň soňky minutlaryny sanaýan hassany görmäge yetişmedik hossara meňzedim.

Ol gursagynda gopýan harasata – içki tolgunmasyna bäs gelip bilmän, ony köşesdirmek isleýän ýaly ýokary turdy, birki

ädimledi, şonda sag aýagynyň azajyk ýempeýänligi bildirdi. Nätanyş ýene-de çilimini gaýta-gaýta sorup, ýerinde jaýlaşdyda, gürrüñini dowam etdirdi:

– Bu ursuň öňüsyrasy bolupdy. Men rabfagy gutardym, sowatly az bolansoň, obamyzda açylan mekdebe okuw müdürü edip bellediler, ýone basym gulluk işi bilen bir aýlyk Aşgabada komandirovka gaýtdym.

Ol uludan demini aldy. Aýyň ýagtysyna aýnadan gögerip görünýän daga seretdi.

– Boş wagtym ürç edip kino görerdim. Bir gezek gije gyzykly bir kinodan çykyp gelýärdim. Edil şol deregiň deňine gelenimde golaýjygymdan:

– Dat, kömek ediň! – diýip, çirkin gygyryan zenan sesi eşidildi, ikinji gezek bogugrak gaýtalanyl, soňra tapba kesildi. Ikirjiňlenmäge wagtam bolmady. Şol ýere topuldym. Garaňkylykda iki sany deşli pyýada agzyny tutan bolmaga çemeli, jyňkyny çykartman, germeçläp, birini has tümlük ýere alyp barýarlar.

– Aýrylyň, näkesler!

Duýdansyz çykan sese olar sakga durdular. Onsoň biri göni maňa gaýdyp, alkymyma dykylyp geldi-de:

– Janyňdan irdiňmi? – diýip, maňlaýyma doňdurdy. Gözlerimden ýalpa ot çykyp, entedim. Ikinji gezek suňşurmakçy bolanda bilinden aýlap tutdum, sebäbi oba toýlarynda göreş tutanlarynda uly baýragy köplenç men alardym.

Ýigit göreş tilsimlerinden bihabar eken, göteräge-de, çagylyň üstüne hykladyp urdum-da, maňlaýyna gonçly botinka bilen iki gezek mazaly depdim.

– Pyçakly barýa!

Gyzyň howsalaly duýduryşyna çakganlyk bilen yzyma öwrüldim. Onýança ikinji ýigit pyçagyny bulady. Sähel saga gyşarmaga yetişdim, hernä çöregim bitin eken, pyçak goltugyymyň gowalç ýerini sydyrgylap geçdi. Mwn gysyp yzyna goýbermän, iki eliniň daşyndan mäkäm gujaklap, badagy urdum. Ýigit čiň arkan ýykyldy. Menem ýüzünüň çem gelen ýerine depip, galдыrман pyçagyny aldym. Gyz ýanyma gelip, sojap dem alyp durşuna:

– Gaçaly, shaýkalary bardyr – diýdi.

– Zyýany ýok, meniňem oglamlarym ýetip gelýändir. – Muny olara haýbat üçin aýdyp, ýagtylyga çykanymy kem görmedim.

Men gyzyň yzyna düşdüm, basym ýaňky ýigitleriňem dähedemdessemväp, çagyly jygyldadyp gaçyp barýandyklary bildirdi. Gyz

bilen deňleşdim:

– Gijelikde nirä howlugyp barýardyňyz?

– Keselhana.

– Sebäbi?

– Joram syrkaw.

– Nirede işleýäniz?

– Medsestra, şol barjak keselhanamda.

– Sizi elteýin, ýogsam, ýene bir howpa duşmagyňyz mümkün.

Ol mahallar şäherde gije ýarymyndan aňry jübi kesenler, huliganlar ýek-ýarym duşardy. Häzir weli, juda asudalyk.

Ýolagçy ýoldaşym ikinji gezek çilim otlandy.

– Yzyny gür bersene.

– Howlukma. Hawa, şol wakadan üç-dört gün geçdi. Ol gyza keselhananyň gapysyndaky bagjagazda duşaýdym. Salamdan soň sözümüz alyşdy gidiberdi.

– Adyň-da aýtmadyň.

– Soradyň aýtmadymmy? Aktäç.

– Maňa bolsa, Gylyç diýýärler.

– Bilip dakypdyrlar – Gyz geňsi ýylgyrdy. Orta boýly, ýumurtga ýalyjak ak, tegelek, ýüzli gyzyň owadan, maýa gözlerini süzgenekledip gyýarak bakmasy ýüregimi çaltlandyrды. Be, maňa näme bolýar-aýt?

– Siz beýle derlediňiz-le?

Gyza zordan jogap gaýtardym.

– Aý, hiç... neme-le... aşsam kino giderismi?

Gyz gülümjiräp baş atdy. Men jorasynyň ýagdaýyny soramagy-da unudyp ýatakhanama gaýtdym. Şeýdip ýedi gün kino bileje gatnadyk. Sekizlenji gün şu ak deregiň ýanyna geldik. Gije aý-aýdyň süýt ýalydy. Onuň çil-çil zülpüni ýuwaşja sämäýän şemal oýnaýardy. Aý özuniň bütin gözelligini gyzyň yüzüne bagışlan ýaly has-da gelşikli görkezýärdi.

– Aktäç, şu şemal juda bagtly.

Ol gözlerini güldürüp maňa bakdy, şonda mylaýym dem bilen garyşyp saçyň müşk ysy burnuma urdy. Birhili başym aýlandy.

– Sebäbini aýtsana.

– Zülpüni sypaýar.

– Hi-hi-hi – Gyz şirinlik bilen güldi: – Şemal siz ýaly ýöwsel däl, şonuň üçin...

Haýsy gudratyň maňa güýç-kuwwat berenligini bilemok, Aktäji şol deregiň garaňky burçuna çekdim. Ol wagtlar ýaş hem terdi ak derek.

Otly haýsydyr bir kiçijik stansiýada säginip, ýoluny dowam etdirdi:

- Şol agajy-da golaýda kesipdirler.
- Onsoñ, öylendiňmi Aktäje?
- Hawa. Alyp gaýtdym oba. Toý etdik, işe-de ýerleşdi. Emma basym uruş turdy. Men fronta gitdim. Leningradyň gabawynada söweşdim. Aktäje ýazan hatymyň jogaby ep-esli eglenip bardy. Ol özüniň, ejemiň ýagdaýy barada ýazypdyr. Ikinji hatynda weli, jogaby Kiýewden iberipdir. Onda: "Gylyç jan, bagışla meni!"

Ejeňi razy edip, senden idinsiz fronta meýletin gaýtdym.

Jogabyna garaşýançam köp eglenjek, soň mälim ederin diýen netijä geldim. Düşün, Watan ot içinde ahyryn"... ýaly jümleler bardy.

Göräymäge çepiksijedir weli, gör, onda näçe gujur-gaýrat bar. Heýem, beýle maşgala buýsanmazmyň?!. Soňra iki gezek hat aldym, onsoñ aragatnaşygymyz kesildi. Men Berline çenli söweş ýoluny geçdim. Bir şahyryň ýazyşy ýaly: "Söweşde ölmän, dolanybam gelinýär ahyry". Özümden uly agam-da sag-aman oba öwrülip geldi.

Gylyç aga sönen çilimini otlady.

- Çilimi köp çekýäňiz, Gylyç aga.
- Ynansaň, uruş döwrüniň şeýle agyr günlerinde agzyma almadym muny.

- Şeýlemi? Nähili öwrendiňiz?

- Oňa şu ýagdaý sebäp boldy. – Gylyç aganyň yüz-gözünden bildirýän gaýgy-hasrat öñküsindeň artdy. Dem almasý kynlaşyp, howa ýetmeyän ýaly, uludan-uludan dem aldy. – Gelip mekdepde mugallymçyligymy dowam etdirdim. Şol biraz ýüregime teselli berýä. Öýde artykmaç iş ýok. Sygry, iki-üç dowaryb ugruna ejem seredýä. İlki poçta köp gatnadym. Göwnüme bolmasa, Aktäçden hat geläýjek ýaly bolup dur. Soňra poçtalýon oglana köp tabşyrdym: "Hat geläýse buşlagyn" diýip. Gelenok. "Belki, ýaralanyp dagy eglenýändir. Birden gelip, habar etmän, begendirjekdir". Ejem-de, umydygär garaşýa. Tä çigrek düşyänçä, gapomyzyň ýapylanyny bilemok. Muny ejem tapdy: "Kösegim, çekinip ýa ýaýdanyp durman girsin" diýýä. Ýugrup otyrka hamyr sycrasa, käsesinde şemmi çommalsa dagy çaga ýaly begenip maňa görkezýä: "Gelnimiň özi ýada habar geler". Dogrudanam, bir gezek poçtalýon oglan aňyrdan gelişine buşlap gygyrdu: – Haý, Gylyç kaka buşluk, haw! Solmaz eje buşluk,

haw! Aktäç gelnejemden hat bar, haw! Ejem ikimiz, agamyň maşgalalary, goňşy-golam onuň öňünden ylgadyk: Ejem ýolboýy – Agzyňdan Hudaý eşitsin, guzым. Gelnim diri bolsa, buşlugyna sygrymy bereýin" diýyä.

Haty garbap alyp, adresine seretdim. Aktäçden. Ýüregim hut gürsüldäp gursagymdan çykaýjak-çykaýjak bolýa. Aldym, ýöne begenjim uzaga çekmedi. Onda şeýle jümleler bardy: "Glyç, bagışla! Bu haty Aktäjiň frontdaş jorasy Nataşa Sergeýewna Antonowa ýazýar. Onuň ýüreginde hem dilinde siziň adyñyzdy. Oderden ýaralylary gämi bilen geçirýärkäk, duýdansyzlykda nemesler bombalady. Saý-sebäp bilen men diri galym, gjıräk ýene bir ofiserem tapyldy.

Aktäç "Diri galaýsaň, Nataşa jan, Glyja hat ýazgyn. Bukjanyň daşynda menin adymy görkezgin. Üç minutlygam bolsa, adresde adymy görüp begensin" diýip tabşyrdy"... Onsoň Aktäjiň poçerkine meñzedip ýazdym. Glyç! Durmuşyň her hili oýny bar, mähriban joramynyň diri bolmagam mümkün". Yzyndan öýlerine ~ Kiýewe çagyrypdyr. Ynha, çilimi şol hatdan soň öwrendim. Hawa, ogul, ejem aýtmyşlaýyn "Muňa takdyr" diýerler, ýöne Aktäjiň ýogalanyna ynanmadym. Ýylgyryp geläýjek ýaly bolup dur. Bir gezek klasda çuň pikire batypdyryn. Elbetde, Aktäç hakda. Näçe oturanymy bilemok, dogumlyja oglan bolan klaskomyň sesine özümi duýdum:

– Yoldaş mugallym, tagtada "öý iş" diýip ýazdyňyz-da, bermediňiz. Eýyäm ikinji sapaga girmäge jaň kakylty. Neressejikler klasdan çykman oturyrypdyrlar. "Beýle ýagdaýda çagalaryl sowatsyz goýaýmasam ýagşy" diýip hopukdym. Içimi hümledip gezmegimden ejemem gorkdy öydýän. Ol: "Oglum, akylyňa zeper ýetäýmesin. Sen... gaýtadan öýlenäý... ynha, goňşymyz Akmaral gelin dagy däl. Adamsy frontda ölen, özüň gowy bilýän. Sende göwni-de bar onuň" diýip, ilki çekinibräk, soňra-da aç-açan köp aýtdy.

Ejemiň aýdýany ugrunda bar. Akmaral bilen garaja öýde bile okadym. Özümizem goňşy. Mekdebe gidende meň bilen ýoluny bir etjek bolardy. Wagt tapsa, ejemiň öý işlerine kömekeşerdi. Etl-ganly, görmegeý, daýaw gyz. Onuň yhlas edişine utanyp, söýjek bolup kän çörňeşdim. Bolanok. Yoldaşa hormat goýmak duýgusyndan aňry geçenok. Tersine, partadaşym Nazar bu ak ýürek gyzy jany-teni bilen söýerde. Akmaral weli, oňa imrigenok. Bir gezek öýde ikiçäkkäk, tamany üzdürmegi berk ýüregime düwdüm:

– Akmaral...

Onuň ullakan köşek gözleri umydygärlik bilen maňa seretdi:

– Aýdaý...

– Seni... sizi... söýemok.

Gyz çym-gyzyl bolan ýüzünü elliри bilen ýapdy, emma ýas damjalary barmaklaryň arasyndan syrykdy.

"Zalym sen, Gylyç. Ne güzel, mylaýym gyza beýle gödek aýdaýmak bormy. Hatjagaz ýazyp duýduraýmaly ekeniň-dä. Bolmanda, Akmaral kimden kemmişin? Asyllı hem owadan gyz-a obada. Şumat söýmeseňem, soň ysnyşarsyň, ötünç soramak gerek".

Başymy galdyrsam, eýýäm ol öýde ýok. "Irde-giçde nalynarsyň sen, paňkelle Gylyç han, Akmaralyň yhlasy urar seni"... Şondan soň, Akmaral ne öye geldi, ne daşda-içde maňa görünjek boldy. Basym Nazaryň bagty çüwdi. Onuň ata-enesi Akmarallar bilen guda bolup, toý etdi.

Otly ýuwaş-ýuwaşdan badyny gowşadyp saklandy.

– Nire bi?

– Gazanjyk.

– Ugruň hanjak?

– Nebitdagda düşüp, Gyzyletrege gitmeli.

– Daş-ow.

Onsoň öýlenmäge pursat bolmadymy Gylyç aga?

– Boldy. – Ol ýene çilim otlandy. Otly ýuwaşja öñe garşı süýşüp başladı.

– Nazar ot ýalydy, uruşda heläk boldy neresse. Öñem ýaňzydandyryň, bir çagaly Akmaral dul galdy. Mekdepde işe ýerleşipdir. Ilki menden gaçgaklap gezdi. Näme üçindir, bir sapar mekdebe ir geldim. Görsem, mugallymlaryň jaýynda Akmaral otyr.

– Salam, Akmaral!

– Salam!

Ol elindäki kitabyň gatlaryny açyşdyrdy. Şonda elliřiniň çalaja titreýänligini gördüm. Birden başyny galdyryp, gözlerini göni görejime dikdi.

Eý, Alla, o gözler, ýürekäki syry açyp dur ahyry!

– Nazar jan ýaly dostuňdy, Gylyç. Arman, ykbaly keç boldy neressäň. Eşidýäs, Aktäç hem... – Akmaral ýaşdan dolan gözlerini menden sowdy. – Perişde ýaly gelindi görgüli. – Ol ýene maňa garşı öwrüldi. – Dostuň sarpasyny sakladygyň bolar, goşumyzy birikdiräýeli. Men henizem sen daş ýüregi söýyän, Gylyç!

Edil şol mahal gapy açyldy. Juda hor, ýaşuly okuň müdiri

dişsiz, gemmik agzyny açyp, gülümjiräp, baş atyp meni çagyrdy. Onuň jaýyn bardyk. Müdir dar maňlaýyny çytyp gürrüne başlady.

– Gylyç han, bu taýy aşyklaryň duşuşyk ýeri däl. Otuki gelnem ugursyz...

Mähnet ýumrugymyň gözleriniň öñünde galgamagy müdiriň sözünü soňlatmady:

– Şuny görýäňmi? Yaşululygyň üçin, bir gezek geçirreýin, dil yetirmey, Akmarala haramzada...

Gahardan boglup, daş çykdyň. Dowulcy hem gybatkeş bi, bujagaz okuw müdiri. Oba ýaýratjagy ikuçsyz...

Niçik gudrat eken, başky söýgi, köp mahal geçse-de, ahyr dillendi. Ony aýdyp bileniň üçin gaýratly sen, Akmaral! Yöne bagışla meni, pækize melek! Söýüp bilemok...

Men Akmaralyň gözünün alnyndan sowulmagy müwessa bildim. Basym kolhoza brigadir bolup, işe başladym.

Gylyç aga, dymyp, garasöýmez görnüşe geçdi.

– Öýlenmediňizmi, Akmarala?

– Ýok.

– Häzir niçik?

– Sallah.

Meniň hut gulaklarym şaňlap gitdi. Gobsundym.

– Sallah? Şondan soñ, öýlenmäge pursat bolmadymy?

– Boldy.

– Näme üçin onda...

Ol aky ýylgyrdy:

– Garaşýan.

– Kime? – Bu sözüň agzymdan çykanyny duýman galdym.

– Aktäje.

– Hym. Akmaral durmuşa çykdymy?

– Juk.

– Şu mahal nirä barýaň?

– Bakuwa, frontdaş dostum oglunu öýerýä, çagyrypdyr. Krasnowodskiden uçaryn.

Ol ýerinde gyşaryp, indi gürrüňimiz gutardy diýýän manyda aňrysyna öwrüldi. Men ýaýdanybrak: – Gylyç aga, ýene bir zat soraýyn-la – diýdim.

– Sora, oglum.

– Nataşalara gitmediňmi, Aktäjiň ykbaly bilen gyzyklanmaga?

– Dört gezek gitdim, Nataşa-da öýmüze gezmäge geldi.

Sündan soñ azar bermezligi ýüregime düwdüm. Garaşmak... bu-da bir mertlik. Men käbir zenanlaryň henizem uruşdan öwrülmedik

adamsyna garaşyp ýörenlerini bilyärin. Hatda obamyzda Soltan aga diýen ýaşulynyň iki gyzynyň gara saçlaryna ak gyraw düşüpdir, emma frontda wepat bolan adamlarynyň ojagyny saklap otyrlar. Erkek adamyň weli, beýle edip biljegini, öz gulaklarym bilen eşitdim. Ýogsam... Şeýle alasarmyk pikirler heniz-henizlerem gursagymdan çykanok.

Otly Nebitdagda saklandy. Düşmek bilen boldum. Ýaşuly bär sine öwrüldi.

– Ýoluñz ak bolsun, Gylyç aga!

– Sag bol, oglum.

Taksiniň birine münüp, myhman ýerime golaýladym. Gübə bir zat ýadyma düşdi: "Gylyç aganyň adresini almaly ahyry! Heýem, beýle adam bilen aragatnaşyk saklamana bormy?

– Şofýor, göni yza, wokzala sür!

Añk-taňk bolan şofýor buýrugy berjaý etdi. Gelsek, otly eýýäm bat alyp ugrapdyr... Hekaýalar